

PROGRAMOS „TŪKSTANTMEČIO MOKYKLOS“ BŪKLĖ: ADMINISTRAVIMO KOKYBĖS, TEISĖS, KORUPCIJOS RIZIKOS IR VIEŠOJO INTERESO ASPEKTAI

TARPDISCIPLININIO SOCIALINIO TYRIMO TARPINĖ ATASKAITA

Dr. Audrius Armas

2023 m. rugsėjo 17 d.
Kaunas

ANOTACIJA/SANTRAUKA

Ši tyrimo ataskaita yra socialinių mokslų srities tarpdisciplininio, taikomojo tyrimo daliniai rezultatai. Parengtoje tarpinėje tyrimo ataskaitoje bandoma nustatyti, kokia yra valstybinės reikšmės projekto „Tūkstantmečio mokyklos“ teisinės ir vadybinės-administracinės kokybės būklė; ko ir kokios kokybės veiklos švietime apskritai galima tikėtis, kas turėtų ir galėtų priimti vykdomosios valdžios atsakomybę dėl švietimo sistemos pokyčių, siejamų su programa „Tūkstantmečio mokyklos“.

Atlikta studija pagal savo žanrą yra taikomojo pobūdžio socialinis tyrimas, tuo pačiu ir tarpdisciplininis tyrimas, besiremiantis sociologijos, viešojo administravimo ir teisės mokslų įžvalgomis. Tyrimo empirinę bazę sudaro: a) internete viešai prieinamos (arba neprieinamos, neviešinamos) informacijos analizė; b) įvairių Lietuvos Respublikos žinybų (LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, LR Vidaus reikalų ministerijos, Nacionalinės švietimo agentūros, VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros, Informatikos ir ryšių departamento prie LR Vidaus reikalų ministerijos) įstatymų nustatyta tvarka raštu pateikti atsakymai į oficialius paklausimus. Paminėtini Lietuvos administracinių ginčų komisijos sprendimai: 2023-07-10 sprendimas byloje Nr.AG-388/03-2023 ir 2023-08-03 sprendimas byloje Nr.AG-476/05-2023. Programos „Tūkstantmečio mokyklos“ vykdymo būklės analizė ir gauti dokumentai parodo ribotus Lietuvos Respublikos viešojo valdymo gebėjimus kokybiškai administruoti kaitos projektus, finansuojamus iš nacionalinių ir Europos Sąjungos biudžetinių lėšų programos „Tūkstantmečio mokyklos“ atvejo pavyzdžiu. Be to, išryškėjo atskiras tyrimo aspektas – nesugebama administruoti didelės apimties kaitos projektus skaidriai, efektyviai, išvengiant korupcijos rizikos.

Tyrimo naudoti metodai: dokumentų, viešojo administravimo teisės aktų, statistinė analizė.

Tyrimas suponuoja aktualų viešajam interesui klausimą, kokia yra tokių akivaizdžiai nefunkcionaliai administruojamų projektų visuminė kokybė, kokio tvarumo ir kokios kokybės pokyčiai tokių projektų dėka gali būti sugeneruoti, koks yra faktinis tam pagrindas. Tokio klausimo aštrumas reiškiasi tuo, jog programa „Tūkstantmečio mokyklos“, kurios bendroji finansavimo suma sudaro net 0,24 mlrd. eurų, yra ne vienintelis VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros administruojamas projektas. Administravimo painiava ir chaosas, taip pat sistemingai aptinkamos korupcijos rizikos apraiškos leidžia formuluoti konkrečią rekomendaciją Seimui ir Vyriausybei: būtina įstatymu reglamentuoti projektines veiklas. Toks įstatymas turėtų sureguliuoti projektų, kurie pilnai arba iš dalies finansuojami viešomis lėšomis (nacionalinio ir Europos Sąjungos biudžetų bei savivaldybių biudžetų lėšomis), veiklos vykdymo pagrindus ir iš tokios veiklos atsirandančius santykius. Priešingu atveju, gali tekti susidurti su nemalonia rizika Lietuvos valstybei ir visuomenei, jei aptiktos akivaizdžios ir sistemiškai besireiškiančios Europos Sąjungos projektų vykdymo ir administravimo disfunkcijos potencialiai taptų Europos Sąjungos institucijų revizijų objektu.

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. APIE VŠĮ EUROPOS SOCIALINIO FONDO AGENTŪRĄ.....	5
2. APIE TŪKSTANTMEČIO MOKYKLŲ AKADEMIJĄ	5
3. APIE TŪKSTANTMEČIO MOKYKLŲ AKADEMIJOS EKSPERTUS.....	6
4. APIE TŪKSTANTMEČIO MOKYKLŲ AKADEMIJOS EKSPERTŲ KVALIFIKACIJĄ IR EKSPERTO STATUSO BEI PAREIGYBĖS ĮGIJIMĄ.....	10
5. APIE TŪKSTANTMEČIO MOKYKLŲ AKADEMIJOS EKSPERTŲ TEISINĮ INSTITUTĄ.....	14
6. APIE VŠĮ EUROPOS SOCIALINIO FONDO AGENTŪROS DARBUOTOJŲ KVALIFIKACINIŲ REIKALAVIMŲ VIEŠUMĄ	16
7. APIE TŪKSTANTMEČIO MOKYKLŲ AKADEMIJOS EKSPERTŲ ATSIKADIMĄ.....	16
8. PROGRAMOS „TŪKSTANTMEČIO MOKYKLOS“ PRIEŽIŪROS KOMITETO VAIDMUO	18
9. APIE TŪKSTANTMEČIO MOKYKLŲ AKADEMIJOS EKSPERTO IR MOKYTOJO SANTYKĮ.....	20
10. VIETOJ EPILOGO	21
IŠVADOS	23
APIBENDRINIMAS	25
DISKUSIJA IR REKOMENDACIJOS.....	26
PRIEDŲ SĄRAŠAS	28

ĮVADAS

Pradžioje būtina įvertinti, kad programa „Tūkstantmečio mokyklos“ turi žinomą vienintelę teisinę formą – švietimo, mokslo ir sporto ministro 2022-01-31 įsakymu Nr.V-137 patvirtintą „Tūkstantmečio mokyklų“ programą (toliau – „Tūkstantmečio mokyklų“ programa):

1) Nors LR Švietimo įstatyme apie joki bendrojo ugdymo mokyklų programinį veikimo tinklą nėra numatyta ar nustatyta, o terminas „programa“ LR Švietimo įstatyme naudojamas tik ir tik ugdymo turinio aprėpties matavimo ir/ar įvertinimo prasme;

2) „Tūkstantmečio mokyklų“ programa kaip teisės norminis aktas nustato programos tikslą, siekiamą rezultatą, uždavinius ir rodiklius, programos įgyvendinimo priežiūrą ir kt. („Tūkstantmečio mokyklų“ programos 1 punktą), tačiau „Tūkstantmečio mokyklų“ programoje **nėra apibrėžta ir nustatyta, kas apskritai yra „Tūkstantmečio mokyklų“ programa, kokios yra programos ribos, iš ko sudaryta programa (iš paskyrų dalinių projektų).**

„Tūkstantmečio mokyklų“ programos įgyvendinimas apima¹:

1) Reikiamų teisės aktų priėmimą (mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklių pakeitimai, mokyklų veiklos išorinio vertinimo tvarkos aprašo pakeitimai, savivaldybių mokyklų tinklo pertvarkos bendrieji planai);

2) Mokyklų tinklaveikos skatinimą (kviečiant dalyvauti savivaldybes jų prašoma sudaryti mokyklų tinklą);

3) Investicijas į mokyklų infrastruktūrą, įrangą ir mokyklų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą;

4) Mokyklų ugdymo veiklos tobulinimą keturiomis kryptimis: lyderystė, įtraukusis ugdymas, kultūrinis ugdymas, STEAM);

5) Pagalbą savivaldybėms ir mokykloms planuojant ugdymo kokybės gerinimo veiklas ir optimizuojant išteklius (ekspertinės konsultacijos turinio klausimais).

Iš tiesų „Tūkstantmečio mokyklų“ programa yra ne kas kita kaip trys projektai (trijų projektų visuma), tad bendrojo ugdymo mokyklų pokyčiai vyksta ne kaip įstatymo leidėjo valia, o kaip LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos inicijuoti **projektai (kvazi administraciniai sprendimai)**:

1) Projektas „Tūkstantmečio mokyklų akademija“ skirtas prisidėti prie ugdymo kokybės gerinimo ir mokinių pasiekimų atotrūkio mažinimo savivaldybėse bei užtikrinti sklandų ir tinkamą savivaldybių pasirengimą dalyvauti „Tūkstantmečio mokyklų“ programos veiklose; projekto finansavimo laikotarpis – 2022-01-01–2023-08-31; projekto finansavimo suma – **1 156 001,76 euro**²;

2) Projektas „Tūkstantmečio mokyklos I“, kurios tikslas – sukurti integralias, optimalias ir kokybiškas ugdymo (-si) sąlygas mokinių pasiekimų atotrūkiams mažinti Lietuvos savivaldybėse; projekto Nr. 10-011-P-0001; projekto trukmė 2023 m. gegužės 11 d. – 2025 m. birželio 30 d.; projekto vertė 113 376 623,67 euro; finansavimo suma **113 376 623,67 euro**³⁴;

3) Projektas „Tūkstantmečio mokyklos II; finansavimo suma **125 884 576,11 euro**⁵.

Taigi, iš viso „Tūkstantmečio mokyklų“ programai skiriama **240 417 201,54** (1 156 001,76+113 376 623,67+125 884 576,11) euro. Tokiu būdu iš viso 2021–2030 m. pažangos priemonei Nr.12-003-03-01-01 įgyvendinti „Tūkstantmečio mokyklų“ programą numatyta skirti **254 100 000 eurų**, iš jų **44 100 000 eurų** – valstybės biudžeto lėšos, **210 000 000 eurų** – Europos Sąjungos Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės lėšos.

¹ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2022-02-01 įsakymas Nr.V-153

² <https://www.esf.lt/veiklos-sritys/tukstantmecio-mokyklu-programa/949>

³ <https://www.esf.lt/veiklos-sritys/tukstantmecio-mokyklos-i/1207>

⁴ <https://2021.esinvesticijos.lt/dokumentai/cpva-adminstruojami-projektai-ir-tiekejai>

⁵ <https://2021.esinvesticijos.lt/kvietimai/tukstantmecio-mokyklos-ii-viesasis-sektorius>

Tai, kad „Tūkstantmečio mokyklų“ programa susideda iš trijų dalinių projektų pagal finansavimo skirstymą: „Tūkstantmečio mokyklų akademija“, „Tūkstantmečio mokyklos I“ ir „Tūkstantmečio mokyklos II“, patvirtino ir LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija 2023-06-19 raštu Nr.SR-2371 (pridedama).

Pagal „Tūkstantmečio mokyklų“ programos⁶ 12 punktą „Tūkstantmečio mokyklų“ programą įgyvendina:

1) VšĮ Europos socialinio fondo agentūra (toliau – Vykdytojas), atsakinga už programos įgyvendinimo koordinavimą ir stebėseną: Tūkstantmečio mokyklų akademijos, sudarytos iš švietimo ekspertų, suformavimą (1) ir jos veiklos vystymą (2), už savivaldybių ekspertinį konsultavimą rengiantis įgyvendinti programą bei programos įgyvendinimo metu (3) ir kt.;

2) Savivaldybės, atsakingos už Pažangos planų parengimą, **jų suderinimą su Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertais** ir kt.;

3) VšĮ Centrinė projektų valdymo agentūra, atsakinga už programos administravimą.

Taigi:

1) Pagrindinis juridinis asmuo, kuriam tenka atsakomybė už programos „Tūkstantmečio mokyklų“ įgyvendinimo koordinavimą ir stebėseną, Tūkstantmečio mokyklų akademijos, sudarytos iš švietimo ekspertų, suformavimą ir jos veiklos vystymą ir ne tik, **yra VšĮ Europos socialinio fondo agentūra (Vykdytojas)**;

2) **Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertai** yra ypatingi asmenys procese, nes nuo jų priklauso savivaldybių Pažangos planų likimas – būtina sąlyga yra **su ekspertais suderinti** savivaldybių parengtus Pažangos planus.

Pažymėtina, kad VšĮ Europos socialinio fondo agentūra tyrimui teikti informaciją atsisakė (žr. pridedamą VšĮ Europos socialinio fondo agentūros 2023-05-26 raštą Nr.SB-2023-467). Ir tik Lietuvos administracinių ginčų komisijai priėmus 2023-07-10 sprendimą byloje Nr.AG-388/03-2023 (pridedama), VšĮ Europos socialinio fondo agentūra bent pradėjo teikti oficialius atsakymus į paklausimus – jų neignoruoti.

Faktiškai **VšĮ Europos socialinio fondo agentūra ir jos Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertai** yra atsakingi už ketvirčio milijardo eurų vertės projektus, jų įgyvendinimą ir galop – projektų rezultatus.

⁶ Žr. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2022 m. sausio 31 d. įsakymą Nr.V-137

1. Apie VšĮ Europos socialinio fondo agentūrą

VšĮ Europos socialinio fondo agentūra yra viešoji įstaiga, kuri veikia pagal savo įstatus⁷. Įstatų 2 punktas nustato, kad agentūros steigėjas yra valstybė, o agentūros dalininkai yra **dvi** ministerijos (žr. 1 pav.).

2. Agentūros steigėjas yra valstybė. Steigėjui atstovauja bei Agentūros dalininkų funkcijas įgyvendina Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (juridinio asmens kodas 188603515, buveinės adresas A. Vivulskio g. 11, Vilnius) ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija (juridinio asmens kodas 188603091, buveinės adresas A. Volano g. 2, Vilnius).

1 pav. VšĮ Europos socialinio fondo agentūros įstatų 2 punktas

Įstatų 7 punktas nustato agentūros tikslą (žr. 2 pav.).

7. Agentūros veiklos tikslas – tenkinant viešuosius interesus administruoti ir vykdyti žmoniškųjų išteklių plėtros ir kitus projektus bei programas, kurie finansuojami iš nacionalinių, Europos Sąjungos bei kitų lėšų, siekiant racionalaus lėšų panaudojimo ir išlaidų tinkamumo užtikrinimo bei plėtojant tarptautinį bendradarbiavimą.

2 pav. VšĮ Europos socialinio fondo agentūros įstatų 7 punktas

Pagal VšĮ Europos socialinio fondo agentūros įstatų 37 punktą agentūrai vadovauja direktorius, kuris faktiškai **vienasmeniškai yra atsakingas** už VšĮ Europos socialinio fondo agentūros veiklą.

2. Apie Tūkstantmečio mokyklų akademiją

Internete bandant rasti informacijos apie Tūkstantmečio mokyklų akademiją kaip instituciją (pagal jos pavadinimą spręsta, jog tai juridinis asmuo), nustatyta, kad **Tūkstantmečio mokyklų akademija yra projektas** (panašu, kad formaliai galimas ir „Tūkstantmečio mokyklų universitetas“ arba „institutas“)⁸.

Lietuvių kalbos žodynas nurodo, kad akadėmija yra⁹:

- 1) Aukščiausia mokslo ar meno **įstaiga** (pavyzdžiui, Lietuvos mokslų akadėmija);
- 2) Aukštoji mokymo **įstaiga** (pavyzdžiui, Karo akadėmija).

Neatmetama galimybė, kad galimai savaip ir dėl to neaiškiai, visuomenę ir švietimo bendruomenę klaidinančiai vartojama žodžio “akadėmija” reikšmė.

LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija 2023-05-16 raštu Nr.SR-1906 paaiškino (pridedama):

1) Tūkstantmečio mokyklų akademija „Tūkstantmečio mokyklų“ programos kontekste nėra suprantama kaip aukštoji mokymo įstaiga ar aukščiausia mokslo ar meno įstaiga;

2) Žodžio *akadėmija* reikšmė artima trečiajai, kuri nurodyta Bendrinės lietuvių kalbos žodyne¹⁰: „3. *mokslo, meno, neformaliojo ugdymo ar pan. draugija.*“;

⁷ <https://www.esf.lt/data/public/uploads/2022/11/2022-02-07-agenturos-istatai.pdf>

⁸ <https://www.esf.lt/veiklos-sritys/tukstantmecio-mokyklu-programa/949>

⁹ <http://www.lkz.lt/?zodis=akademija&id=01009380000>

¹⁰ <https://ekalba.lt/paieska/detalioji/?paieska=akademija&p=1&d=50&i=865a755e-65cd-4853-b6c4-ba3ca33edf9c>

3) Tūkstantmečio mokyklų akademija nėra juridinis asmuo, tai yra VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros kaip projekto vykdytojos akademija (lygiavertė, pavyzdžiui, darbo grupei), kuri sudaryta iš VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros darbuotojų (ekspertų), **atrinktų konkurso būdu (vykdant viešą darbuotojų atranką)** ir dirbančių pagal darbo sutartis, pagal eksperto pareigybės aprašyme patvirtintus kvalifikacinius reikalavimus eksperto pareigybei;

4) Tūkstantmečio mokyklų akademijos funkcijos yra savivaldybėms teikti konsultacijas dėl ugdymo veiklų įgyvendinimo bei teikti pagalbą rengiant alternatyvų analizę, rengti rekomendacijas mokyklų veiklos tobulinimui, analizuoti kiekvienos savivaldybės situaciją ir padėti priimti tinkamiausius sprendimus.

Galima pastebėti, kad draugija kaip teisinė forma primena praeitos santvarkos relikta (pavyzdžiui, Žinijos draugija).

VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra 2023-08-04 raštu Nr.SB-2023-711 patvirtino (pridedama):

1) Tūkstantmečio mokyklų akademija nėra juridinis asmuo, todėl ji neturi buveinės adreso ar vadovo;

2) Tūkstantmečio mokyklų akademija yra VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros kaip projekto vykdytojos **sudaryta kolegiali veiklos forma**, lygiavertė kaip pavyzdžiui, darbo grupei;

3) Tūkstantmečio mokyklų akademija yra sudaryta iš VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros darbuotojų (ekspertų) ir apjungianti jų turimas patirtis bei kompetencijas, siekiant kuo efektyviau atlikti Tūkstantmečio mokyklų akademijai nustatytas funkcijas;

4) Tūkstantmečio mokyklų akademijos darbuotojai (ekspertai) veikia pagal VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros eksperto pareigybės aprašyme patvirtintus kvalifikacinius reikalavimus eksperto pareigybei.

Jei Tūkstantmečio mokyklų akademija yra VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros kaip projekto vykdytojos sudaryta kolegiali veiklos forma, lygiavertė kaip pavyzdžiui, darbo grupei, minėtą akademiją (darbo grupę) sudaro VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros darbuotojai (ekspertai), Tūkstantmečio mokyklų akademija nėra juridinis asmuo, ji neturi buveinės adreso ar vadovo, o iš esmės yra ne kas kita kaip VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros veikla. Vadinasi, nėra galimybės kreiptis į Tūkstantmečio mokyklų akademiją, ji neturi vadovo – už Tūkstantmečio mokyklų akademijos veiklą yra vienasmeniškai atsakingas VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros direktorius. Kartu nepavyko aptikti, kokios yra konkrečios „Tūkstantmečio mokyklų akademijos“ kaip projekto vykdytojo sudarytai **kolegialiai veiklos formai** – Tūkstantmečio mokyklų akademijai nustatytos funkcijos, kokiam konkrečiame dokumente tokios funkcijos yra nustatytos (užfiksuotos).

Galima tik hipotetiškai pasvarstyti, kas ir dėl kokių priežasčių, įsisavinant nacionalinio biudžeto ir Europos Sąjungos lėšas, iš viso beveik ketvirtį milijardo eurų, sukūrė tokį teisės ir skaidraus administravimo požiūriu nepateisinamą, efemerišką darinį akivaizdžiai klaidinančiu pavadinimu „Tūkstantmečio mokyklų akademija“.

3. Apie Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertus

Nors vykdomas bendrojo ugdymo kokybės gerinimo (bent taip deklaruojama) strateginės reikšmės intervencinis projektas, nors projekte įsisavinamos stambios viešosios lėšos, viešumoje nėra galimybes rasti, kuo ypatingi Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertai, nuo kurių menamai išskirtinės kompetencijos, vadovavimo veiksnių, patarimų bei sprendimų didžia dalimi gali priklausyti ne tik „Tūkstantmečio mokyklų“ programa, bet ir programos sėkmė bei planuotų rezultatų pasiekimas.

Minėta, kad projektas „Tūkstantmečio mokyklų akademija“ skirtas prisidėti prie ugdymo kokybės gerinimo ir mokinių pasiekimų atotrūkio mažinimo savivaldybėse bei užtikrinti sklandų ir tinkamą savivaldybių pasirengimą dalyvauti „Tūkstantmečio mokyklų“ programos veiklose¹¹.

Vienintelis šaltinis, kuriame netiesiogiai figūruoja duomenys apie Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertus, yra **leidinys** „*Rekomendacijos savivaldybių švietimo padalinių darbuotojams ir kitiems švietimo lyderiams*“. Pažymėtina, kad šiame veikalė nėra duomenų apie jo leidėją, jame nėra leidimo metų, juridinio asmens, kuris būtų atsakingas už leidinį ir jo turinį, nėra tokio pobūdžio ir reikšmės knygos tipo leidiniuose privalomo atributo – ISBN numerio. Veikalui pratarmės neparašė nei ministras, nei viceministrai, nei koks nors autoritetingas švietimo (pavyzdžiui, Švietimo tarybos) ar akademinės bendruomenės narys, mokyklų vadovų asociacijos narys ar pan. Visgi **leidinys** turi autorius – rengėjomis nurodomos „Tūkstantmečio mokyklų“ **akademijos ekspertės** (žr. 3 pav.):

- 1.1) Vida Kamenskienė, **švietimo ekspertė**;
- 1.2) Monika Šimkutė, **lyderystės ekspertė**;
- 1.3) Rita Patalavičienė, **lyderystės ekspertė**;
- 1.4) Rūta Petrylaitė, **lyderystės ekspertė**;
- 1.5) Indrė Širvinskaitė, **įtraukiojo ugdymo ekspertė**;
- 1.6) Karolina Zakaruskaitė, **įtraukiojo ugdymo ekspertė**;
- 1.7) Lina Garbenčiūtė, **įtraukiojo ugdymo ekspertė**;
- 1.8) Živilė Etevičiūtė, **kultūrinio ugdymo ekspertė**;
- 1.9) Jurgita Zigmantė, **kultūrinio ugdymo ekspertė**;
- 1.10) Eglė Paulauskienė, **kultūrinio ugdymo ekspertė**;
- 1.11) Vaida Ambrasaitė, **STEAM ugdymo ekspertė**;
- 1.12) Aritonė Plungienė, **STEAM ugdymo ekspertė**;
- 1.13) Judita Šarpienė, **STEAM ugdymo ekspertė**.

¹¹ <https://www.esf.lt/veiklos-sritys/tukstantmecio-mokyklu-programa/949>

3 pav. Ištrauka iš leidinio „Rekomendacijos savivaldybių švietimo padalinių darbuotojams ir kitiems švietimo lyderiams“.

VšĮ Europos socialinio fondo agentūra 2023-08-04 raštu Nr.SB-2023-711 (pridedama) patikino, kad leidinį „Tūkstantmečio mokyklų“ programa: Švietimo pažanga įgyvendinant pokyčius savivaldybėse. Rekomendacijos savivaldybių švietimo padalinių darbuotojams ir kitiems švietimo lyderiams“ išleido Europos socialinio fondo agentūra 2023 m. vasario mėn. ir publikavo jį tik elektroniniu formatu internete.

2023-04-18 (šio tyrimo pradžioje) tarp projekto „Tūkstantmečio mokyklų akademija“ ekspertų internete buvo minimos **tik keturios** pavardės iš anksčiau minėtųjų trylikos¹²:

- 1) Rita Patalavičienė, lyderystės ekspertė;
- 2) Karolina Zakaruskaitė, įtraukiojo ugdymo ekspertė;
- 3) Živilė Etevičiūtė, kultūrinio ugdymo ekspertė;
- 4) Judita Šarpienė, STEAM ugdymo ekspertė:

¹² <https://www.esf.lt/veiklos-sritys/tukstantmecio-mokyklu-programa/949>

Sričių ekspertai

<p>Judita Šarpienė Programos vadovė – ekspertė (STEAM)</p> <p> judita.sarpiene@esf.lt</p> <p> 8 610 90116</p>	<p>Karolina Zakarauskaitė Ekspertė (Itraukusis ugdymas)</p> <p> karolina.zakarauskaite@esf.lt</p>
<p>Rita Patalavičienė Ekspertė (Lyderystė)</p> <p> rita.patalaviciene@esf.lt</p> <p> 8 659 80 528</p>	<p>Živilė Etevičiūtė Ekspertė (Kultūrinis ugdymas)</p> <p> zivile.eteviciute@esf.lt</p> <p> 8 659 68 532</p>

Šiuo metu kaip projekto „Tūkstantmečio mokyklų akademija“ ekspertai internete nurodomos jau net 16 eksperčių: Judita Šarpienė, Silvija Ancutaitė, Karolina Zakarauskaitė, Lina Garbenčiūtė, Indrė Širvinskaitė, Vaida Ambrasaitė, Jurga Ilčiukė, Živilė Etevičiūtė, Jurgita Zigmantė, Eglė Paulauskienė, Rita Patalavičienė, Monika Šimkutė, Rūta Petrylaitė, Vida Kamenskienė, Loreta Kačiušytė Skramtai, Eglė Kirliauskaitė¹³.

LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija 2023-05-16 raštu Nr.SR-1906 akcentavo (pridedama), kad iš VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros darbuotojų sudarytos Tūkstantmečio akademijos ekspertai atlieka vertinimą, ar savivaldybių administracijų, kurios sutiko dalyvauti projekte ir yra projekto tikslinės grupės atstovai, parengti Pažangos planai atitinka „Tūkstantmečio mokyklų“ programos uždavinius ir siekiamus rezultatus. Tuo atveju, jeigu parengti Pažangos planai neatitiks, ekspertai pateiks neigiamą išvadą, kad Pažangos planas nėra suderintas, t. y. neatitinka „Tūkstantmečio mokyklų“ programos uždavinių ir siekiamų rezultatų. Jeigu ekspertai teigiamai įvertins parengtų Pažangos planų atitiktį „Tūkstantmečio mokyklų“ programos uždaviniams ir siekiamiems rezultatams, tokiu atveju bus laikoma, kad planas suderintas su ekspertais.

Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertai yra ypatingi, realius įgaliojimus ir realią sprendimo galią turinys asmenys, nes nuo jų priklauso savivaldybių Pažangos planų likimas. Antai – privaloma sąlyga yra **su ekspertais suderinti** savivaldybių parengtus Pažangos planus (ne tik derinti, bet ir suderinti). Savo ruožtu, „Tūkstantmečio mokyklų“ programoje sąvokos suderinimo turinys nėra atskleistas ir aiškus.

LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija 2023-05-16 raštu Nr.SR-1906 paaiškino, jog žodis „*suderinti*“ „Tūkstantmečio mokyklų“ programos kontekste yra vartojamas Dabartinės lietuvių kalbos žodyne nurodytąja pirmąja reikšme: „*padaryti darnų, sutaikyti*“. Žodis „*derinti*“ „Tūkstantmečio mokyklų“ programos kontekste yra vartojamas Dabartinės lietuvių kalbos žodyne nurodytąja pirmąja teikiama reikšme „*daryti sutinkantį, taikyti*“ (pridedama). Kaip bebūtų, tačiau nekyla abejonių, kad suderinimas yra aktas (teigiamo sprendimo faktas). Akivaizdu, kad kolegialus ekspertų sprendimas dėl pažangos planų suderinimo įgauna administracinio sprendimo *ad hoc* bruožus, negana to, sukuria konkrečias teises ir realias pasekmes. Tai yra, gaus ar negaus konkreti savivaldybė viešų projektinių lėšų (beje, milijoninio dydžio) konkrečioms mokykloms tobulinti. Kita vertus, neaiškus pats suderinimo turinys: vienas ar keli ekspertai derina, kiek ekspertų, kaip vyksta sprendimo priėmimas ir pan. Neaišku, per kokią laiką turi būti priimamas eksperto ar ekspertų

¹³ <https://www.esf.lt/veiklos-sritys/tukstantmecio-mokyklų-programa/949>

suderinimo/nesuderinimo sprendimas, ar yra apskundimo, apeliacijos teisė, jei sprendimas pareiškėjo netenkina ir atrodo nepagrįstas. Nors sprendžiama dėl milijoninių dydžių projektų savivaldybėms skyrimo ar neskyrimo, jokie viešo ir teisėto tvarkos aprašo šiais klausimais nėra. Ir visa tai apie projektų, kurių bendroji vertė iš viso net 0,24 mlrd. eurų, administravimą.

Lietuvių kalbos žodynas nurodo, kad ekspertas yra asmuo, kviečiamas ekspertizei atlikti, žinovas¹⁴, o ekspertizė – žinovų tyrimas ir išsprendimas kokio nors specialių žinių reikalaujančio klausimo (pvz., medicininė, balistinė, statinio ar tilto būklės, meno kūrinio ekspertizė)¹⁵.

Ypatingai pažymėtina, jog demokratiškai ir racionaliai veikiančiose viešojo administravimo ir valdysenos sistemose ekspertizės funkcijos ir administracinio sprendimo priėmimo funkcijos paprastai yra atskirtos. Be to, eksperto išvados yra tik pretekstas įgaliotam pareigūnui priimti *ad hoc* administracinį sprendimą. „Tūkstantmečio mokyklų“ programos atveju sukurtas atvejis, kai ekspertinio vertinimo ir administracinio sprendimo priėmimo funkcijos yra hibridizuotos (abejotina jų leistinumą ir skaidrumą).

Galima tik spėlioti, ką ir kaip reikia suderinti su ekspertais **Tūkstantmečio mokyklų akademijoje** „Tūkstantmečio mokyklų“ programos 12 punkto prasme, jei ekspertai paprastai teikia tik ekspertines išvadas, o ne atlieka derinimo veiksmus.

4. Apie Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertų kvalifikaciją ir eksperto statuso bei pareigybės įgijimą

LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija 2023-05-16 rašte Nr.SR-1906 (pridedama) nurodė:

1) **Leidinio** „*Rekomendacijos savivaldybių švietimo padalinių darbuotojams ir kitiems švietimo lyderiams*“ autorių **ekspertų titulai atitinkamose (leidinyje nurodytose) srityse kildinami iš jų eksperto pareigų pavadinimo VŠĮ Europos socialinio fondo agentūroje;**

2) Kvalifikaciniai reikalavimai ekspertui ir eksperto pareigybės pagrindinės funkcijos yra nustatyti atitinkamame VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros vidaus dokumente – „pareigybės aprašyme“, o **informacija apie ekspertų patirtis nėra viešai skelbiama, darbuotojai priimami į darbą konkurso būdu pagal atitinkamai eksperto pareigybei keliamus kvalifikacinius reikalavimus.**

Kaip bus šiame tekste dokumentuotai parodyta, jokie viešo ir atviro konkurso, ekspertų statusui įgyti ir atitinkamai pareigybei užimti, VŠĮ Europos socialinio fondo agentūroje nebuvo organizuojama. Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertės tokiomis oficialiai patapo trivaliai atlikus vidinę personalo atranką ir formaliai „perstumdžius“ pareigybes, jų pavadinimus darbo organizacijos (agentūros) viduje.

VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra 2023-08-04 raštu Nr.SB-2023-711 taip pat nurodė (pridedama), kad konkretaus eksperto turima konkreti patirtis ir kvalifikacija yra laikoma asmens duomenimis, kurie priklauso pačiam asmeniui ir dėl to agentūra neturi teisinės prievolės viešai skelbti konkrečių duomenų apie ekspertų įgytą profesinę patirtį ir kvalifikaciją, todėl neturi galimybės minėtos informacijos viešinti.

Paprastai eksperto kvalifikaciją nurodo du požymiai:

- 1) Įgyta profesinė kvalifikacija;
- 2) Turima profesinė patirtis.

Paprastai ekspertu laikomas kurios nors srities išskirtinai kompetentingas žinovas. Formalus išsilavinimas, įgyti edukaciniai sertifikatai yra tik vienas iš formalių pirminių kriterijų, reikalingų švietimo ekspertui. Ekspertas turi turėti teorinių žinių, įvairialypės patirties, specialiųjų žinių. Savaime suprantama, kad išskirtiniai eksperto kompetencijos pasiekimai, įgytos patirtys turi objektyviai atsispindėti pretendento į ekspertus profesinėje biografijoje, gyvenimo aprašyme ir arba

¹⁴ <http://www.lkz.lt/?zodis=ekspertas&id=07006060000>

¹⁵ <http://www.lkz.lt/?zodis=ekspertize&id=07006070000>

sukauptame bei tinkamai dokumentuotame kompetencijų portfelyje (portfolio metodas). Pretenduojantys į eksperto statusą bei misiją asmenys privalo būti atrinkti ir pripažinti kokios nors srities ekspertu. Galiojantis teisinis reguliavimas nepateikia kokios nors unifikotos „ekspertų“ sąvokos definicijos, nenustato bendrųjų reikalavimų ekspertų išsilavinimui, kvalifikacijai ir t. t., Natūralu, kad atitinkamoje srityje veikiančios institucijos, vykdydamos savo funkcijas, gali pasitelkti ekspertus, o tų ekspertų parinkimo tvarka kartais nėra griežtai formalizuota. Kaip bebūtų, bet logikos, skaidrumo, sąžiningumo, efektyvumo principai reikalauja, kad ekspertas atitiktų išsilavinimo, patirties ir kompetencijos reikalavimus, kurie, eksperto atveju negali būti minimalistiniai.

Jei informacija apie ekspertų įgytą profesinę kvalifikaciją ir turimą profesinę patirtį neskelbiama (nėra vieša), sėjama abejonė tokių ekspertų veikla, tampa neaišku, ar ekspertai (arba juos pasitelkusi įstaiga) tiesiog gėdijasi ir dėl to savo valia nesutinka viešinti įgytą profesinę kvalifikaciją ir turimą profesinę patirtį. Jei ekspertų įgyta profesinė kvalifikacija ir turimas profesinės patirtis neskelbiamos (nėra viešos), tuo kartu sėjama abejonė dėl pasitikėjimo vadinamaisiais ekspertais ir juos delegavusia institucija. Kokiu pagrindu visuomenė, vietos valdžia, švietimo bendruomenės, apskritai visi konkursinės programos dalyviai turėtų pripažinti anoniminių ekspertų autoritetą, išskirtinę kompetenciją ir jais dar pasitikėti.

Vienintelis duomuo, kurio pagrindu galima spręsti apie VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros ekspertus yra jų pareigybės aprašyme nustatyti eksperto kvalifikaciniai reikalavimai.

Gauta informacija patvirtina, kad kvalifikaciniai reikalavimai eksperto pareigybei yra nustatomi VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros direktoriaus įsakymu patvirtintame tokios pareigybės aprašyme, o iš gautų aprašymų nustatyta:

1) Aritonei Plungienei, tampant eksperte, buvo taikomi tokie esminiai kvalifikaciniai reikalavimai¹⁶:

1.1) Turėti **aukštąjį** išsilavinimą;

1.2) Turėti darbo patirties įtraukiojo ugdymo ir (ar) universalaus dizaino srityse arba kultūrinio ugdymo srityje arba švietimo lyderystės srityje arba STEAM ugdymo srityje;

2) Monikai Šimkutei, Ritai Patalavičienei, Rūtai Petrylaitei, Indrei Širvinskaitei, Karolinai Zakarauskaitei, Linai Garbenčiūtei, Živilei Etevičiūtei, Jurgitai Zigmantei, Eglei Paulauskienei, Vaidai Ambrasaitei, tampant ekspertėmis, buvo taikomi tokie esminiai kvalifikaciniai reikalavimai¹⁷:

2.1) Turėti aukštąjį išsilavinimą (**bakalauro** kvalifikacinį laipsnį);

2.2) Turėti ne mažesnę kaip 1 metų projektinio darbo patirtį;

2.3) Turėti darbo patirties kuruojamo komponento temoje ir srityje;

3) Juditai Šarpienei, tampant eksperte, buvo taikomi tokie esminiai kvalifikaciniai reikalavimai¹⁸:

3.1) Turėti aukštąjį išsilavinimą (magistro kvalifikacinį laipsnį);

3.2) Turėti ne mažesnę kaip 5 metų vadovaujamo darbo patirtį;

3.3) Turėti ne mažesnę kaip 5 metų projektų valdymo patirtį;

3.4) Turėti komandos formavimo ir valdymo patirtį;

4) Vidai Kamenskienei, tampant eksperte, buvo taikomi tokie esminiai kvalifikaciniai reikalavimai¹⁹:

4.1) Turėti aukštąjį išsilavinimą (**bakalauro** kvalifikacinį laipsnį);

4.2) Turėti ne mažesnę kaip 1 metų projektinio darbo patirtį;

4.3) Turėti darbo patirties švietimo projektų, mokyklų veiklos tobulinimo ir mokyklų išorinio vertinimo srityse.

¹⁶ VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros direktoriaus 2023-01-23 įsakymas Nr.V-2023-00008

¹⁷ Ten pat

¹⁸ Ten pat

¹⁹ Ten pat

Jau minėtame Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertų komandos leidinyje „Rekomendacijos savivaldybių švietimo padalinių darbuotojams ir kitiems švietimo lyderiams“:

- 1) Aritonė Plungienė tituluojama **STEAM ugdymo eksperte**;
- 2) Judita Šarpienė tituluojama **STEAM ugdymo eksperte**;
- 3) Vida Kamenskienė tituluojama **švietimo eksperte**;
- 4) Monika Šimkutė tituluojama **lyderystės eksperte**;
- 5) Rita Patalavičienė tituluojama **lyderystės eksperte**;
- 6) Rūta Petrylaitė tituluojama **lyderystės eksperte**;
- 7) Indrė Širvinskaitė tituluojama **įtraukiojo ugdymo eksperte**;
- 8) Karolina Zakaruskaitė tituluojama **įtraukiojo ugdymo eksperte**;
- 9) Lina Garbenčiūtė tituluojama **įtraukiojo ugdymo eksperte**;
- 10) Živilė Etevičiūtė tituluojama **kultūrinio ugdymo eksperte**;
- 11) Jurgita Zigmantė tituluojama **kultūrinio ugdymo eksperte**;
- 12) Eglė Paulauskienė tituluojama **kultūrinio ugdymo eksperte**;
- 13) Vaida Ambrasaitė tituluojama **STEAM ugdymo eksperte**.

LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija 2023-08-24 raštu Nr.SR-3142 paaiškino (pridedama):

1) VšĮ Europos socialinio fondo agentūra kaip projekto vykdytojas turi teisę priimti į darbą specialistus, ekspertus ar kitus darbuotojus, nustatydama jiems kvalifikacinius reikalavimus, kaip darbdavys;

2) Sąvoka „*ekspertas*“ reiškia, kad tai yra kurios nors srities žinovas. Formalus išsilavinimas yra tik vienas iš kriterijų. Ekspertas turi turėti teorinių žinių, įvairialypės patirties, specialiųjų žinių kuruojamo komponento temoje. Galiojantis teisinis reguliavimas neapibrėžia vienos ekspertų sąvokos bei bendrųjų reikalavimų ekspertų išsilavinimui, kvalifikacijai ir t. t. Dėl to atitinkamoje srityje institucijos, vykdydamos savo funkcijas, joms atlikti gali pasitelkti ekspertus, kurie atitiktų šioms funkcijoms atlikti reikiamą patirtį, išsilavinimą, kompetenciją;

3) „Tūkstantmečio mokyklų“ programos 12 punkte nustatyta, kad Programą pavedama įgyvendinti Europos socialinio fondo agentūrai, kuri ir yra atsakinga už Tūkstantmečio mokyklų akademijos, sudarytos iš švietimo ekspertų, suformavimą ir jos veiklos vystymą, už savivaldybių ekspertinį konsultavimą rengiantis įgyvendinti Programą bei Programos įgyvendinimo metu, Pažangos planų dermės su Programos uždaviniais ir siekiamais rezultatais užtikrinimą, jungtinių veiklos sutarčių sudarymą, centralizuotų pirkimų vykdymą, dvigubo finansavimo prevenciją, lėšų pervedimus bei atsiskaitymą už Programos vykdymą;

4) Eksperto teisinius požymius apibrėžia programos vykdytojas;

5) VšĮ Europos socialinio fondo agentūra yra Programos vykdytojas, ji ir apibrėžia eksperto kriterijus bei būdus, ką galima laikyti ekspertu.

VšĮ Europos socialinio fondo agentūra 2023-08-23 raštu Nr.SB-2023-757 (pridedama) informavo, kad ekspertinių temų sričių, vadinamųjų komponentų, priskyrimas konkreitiems ekspertams vyksta vadovaujantis „Tūkstantmečio mokyklų“ programoje numatytais principais, patirtimi.

VšĮ Europos socialinio fondo agentūra 2023-08-04 raštu Nr.SB-2023-711 (pridedama) informavo:

1) Konkreti informacija apie ekspertų patirtis, kvalifikacijas nėra viešai skelbiama;

2) Informaciją apie ekspertus galima rasti viešai internete, įskaitant „Tūkstantmečio mokyklų“ socialinio tinklo Facebook paskyrą, nors tai ir nėra visuomenės informavimo priemonė. Ko gero, nesiūloma informacijos ieškoti komentarų apie ekspertus pagalba;

3) Sąvoka „*ekspertė*“ yra vartojama kaip pareigybės pavadinimas – asmenys nuo jų įdarbinimo VšĮ Europos socialinio fondo agentūroje buvo (yra) laikomi ekspertais.

Neaišku, dėl kokių priežasčių VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra informacijos ieškoti nukreipia ir į „Tūkstantmečio mokyklų“ socialinio tinklo Facebook paskyrą, nors tai ir nėra visuomenės informavimo priemonė. Gal tokiu būdu VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra siūlo informacijos apie ekspertus ieškoti patiems neformaliu būdu socialiniuose tinkluose, įskaitant Facebook komentarus ir pažištamųjų gandus bei nuogirdas apie eksperto kompetenciją ir kvalifikaciją.

Tai kartu reiškia, kad ne kas kitas, o VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra ir jos vadovas vienasmeniškai sprendžia ir dėl asmens tapimo ekspertu bei galimybės tokiam asmeniui vykdyti eksperto misiją „Tūkstantmečio mokyklų“ programoje. Vadinasi, „Tūkstantmečio mokyklų“ programos rezultatas priklausys vien nuo VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros, tiksliau pasakius, vien nuo agentūros vadovo kompetencijos, o visi padaryti ekspertų personalo atrankos ir įdarbinimo sprendimai, viso to, pasekmės, o kartu ir agentūros vadovo personalinė atsakomybė kažkada tolimoje perspektyvoje, jei „Tūkstantmečio mokyklų“ programa nebus įgyvendinta tinkamai.

Gauti duomenys patvirtina, kad užimti VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros eksperto pareigas iš esmės gali pretenduoti: a) turintis aukštąjį išsilavinimą (**bakalauro** kvalifikacinį laipsnį), b) turintis ne mažesnę kaip 1 metų projektinio darbo patirtį bei c) turintis darbo patirties kuruojamo komponento temoje ir srityje. Tokie, galima sakyti, minimalistiniai reikalavimai sudaro pagrindą VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros direktoriui tituluoti ir skelbti tokį asmenį atitinkamai įtraukiojo ugdymo, kultūrinio ugdymo, STEAM ugdymo ar lyderystės (švietimo) ekspertu.

Yra akivaizdu, jog tokiu būdu yra paneigiama bet kokia takoskyra tarp formaliai diplomuoto specialisto, kokių šiuolaikinėje darbo rinkoje, masinės gamybos ir paslaugų sferoje yra dešimtys ir šimtai tūkstančių, ir **eksperto**, kaip išskirtinę kompetenciją ir patirtį turinčio asmens, kuris, be kita ko, pasirengęs savo kompetenciją ir tinkamumą eksperto misijai viešai pagrįsti dokumentais. Tokią viešumu paremtą atvirą deklaravimo poziciją privalėtų užimti ir ta viešojo sektoriaus įstaiga, kuri ekspertus pasitelkia savo veikloms ir projektams atlikti. Be to, pagal Europos kvalifikacijų sandarą²⁰ ekspertinės kompetencijos turėtų būti ugdomos ne žemesnės pakopos kaip magistrantūra ar joms prilygintų studijų metu. Paprastai ekspertais pripažįstami asmenys, turintys ekspertuojamoje srityje mokslų daktaro laipsnį. Žinoma, akademizmas, moksliniai laipsniai čia neturėtų būti fetišizuojami. Ekspertais dažnai pasitelkiami asmenys, turintys išskirtinę praktinę patirtį. Išskirtinę kompetenciją ekspertizės objekto srityje liudijantys požymiai privalėtų būti objektyviai dokumentuoti.

Keista, kad eksperto sąvokos ir eksperto pareigybės devalvacijos procese dalyvauja tas viešas juridinis asmuo, kurio steigėjas yra LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Pagal kuruojamo sektoriaus pobūdį ir turinį LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija turėtų būti kompetentingiausia centrinės valdžios institucija ir rodyti lyderystę, kuri galėtų išaiškinti sąvokos „ekspertas“ turinį, standartinius reikalavimus, kurie turėtų būti keliami ekspertams, veikiantiems viešajame sektoriuje, dalyvaujantiems projektų, finansuojamų viešomis lėšomis, vertinime bei kontrolės procesuose. Nesinorėtų tikėti, kad tokia devaluota eksperto sąvokos traktuotė valstybėje ir mokykloje taptų norma. Tokiu būdu būtų ne tik devaluojamas eksperto statusas, bet profanuojama ir eksperto misija. Taip teigti leidžia akivaizdžiai nepalankių, ydingų požymių, kuriuos sugeneravo VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra, visuma: a) minimalistiniai reikalavimai ekspertų kvalifikacijai ir kompetencijai; b) ekspertų personalinės sudėties neviešinimas iki tyrimo; c) vengimas, kilus abejonėms, visuomenei pateikti informaciją apie ekspertų kompetenciją (ko gero, VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra gėdijasi savo ekspertų kvalifikacijos ir kompetencijos); d) ekspertų įdarbinimas VŠĮ Europos socialinio fondo agentūroje be viešo konkurso (tiesiog padarius vidinę

²⁰ 2017 m. gegužės 22 d. Tarybos Rekomendaciją dėl Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sandaros, kuria panaikinama 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sąrangos kūrimo (OL 2017 C 189, p. 15), ir 2009 m. gegužės 25 d. Tarybos direktyvą 2009/50/EB dėl trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir apsigyvenimo sąlygų siekiant dirbti aukštos kvalifikacijos darbą (OL 2009 L 155, p. 17).

personalo atranką ir perstumdžios pareigybes organizacijos viduje); e) ekspertų atranka ir įdarbinimas vienasmeniu VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros vadovo sprendimu.

5. Apie Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertų teisinį institutą

Pagal švietimo, mokslo ir sporto ministro 2022-01-31 įsakymu Nr.V-137 patvirtintos „Tūkstantmečio mokyklų“ programos:

1) 12 punktą „Tūkstantmečio mokyklų“ programą įgyvendina:

12.1) VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra (Vykdytojas), atsakinga už Programos įgyvendinimo koordinavimą ir stebėseną: **Tūkstantmečio mokyklų akademijos, sudarytos iš švietimo ekspertų, suformavimą ir jos veiklos vystymą;**

12.2) Savivaldybės, atsakingos už **Pažangos planų parengimą, jų suderinimą su Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertais** (toliau – Ekspertai);

2) 19 punktą Vykdytojas, gavęs savivaldybės informaciją apie ketinimą dalyvauti „Tūkstantmečio mokyklų“ programoje, paskiria Ekspertus, kartu su kuriais savivaldybė iki kvietime nustatytos datos parengia Pažangos planą;

3) 23 punktą **savivaldybė suderina Pažangos planą su Ekspertais**. Suderinimas įforminamas raštu, kurį pasirašo **Vykdytojo įgaliotas atstovas** ir savivaldybės administracijos direktorius ar jo įgaliotas atstovas. Vadinasi, Pažangos plano suderinimas vyksta su Ekspertais ir toks suderinimas įforminamas raštu, kurį pasirašo **Vykdytojo įgaliotas atstovas – be eksperto suderinimo toks raštas neįmanomas**.

Iš to, kas nurodyta šioje ataskaitoje aukščiau, aišku, kad eksperto titului **VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros vadovas parinko kelis esminius kvalifikacinius reikalavimus:**

1) Turėti aukštąjį išsilavinimą (bakalauro kvalifikacinį laipsnį);

2) Turėti ne mažesnę kaip 1 metų projektinio darbo patirtį;

3) Turėti darbo patirties kuruojamo komponento temoje ir srityje.

VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra 2023-08-23 raštu Nr.SB-2023-757 (pridedama) informavo, kad VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros ekspertų funkcijos nėra susijusios su viešojo administravimo funkcijomis, tačiau nepaaiškino su kuo jos visgi yra susijusios. Ko gero, visuomenę domintų ne tai, su kuo funkcijos nėra susijusios, o su kuo jos visgi yra susijusios.

VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra 2023-08-04 raštu Nr.SB-2023-711 paaiškino (pridedama):

1) „Tūkstantmečio mokyklų“ programos 12.1 papunktyje numatyta, kad VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra yra atsakinga už Programos įgyvendinimo koordinavimą ir stebėseną, Pažangos planų dermės su Programos uždaviniais ir siekiamais rezultatais užtikrinimą. Tą ji įgyvendina per Tūkstantmečio mokyklų akademiją kaip ekspertų, dirbančių Europos socialinio fondo agentūroje, grupę. Viena iš eksperto funkcijų, nustatytų pareigybės aprašyme, yra atsakyti už „Tūkstantmečio mokyklų akademijos“ veiklos komponento įgyvendinimą ir „Tūkstantmečio mokyklų“ programos rezultatų pasiekimą;

2) Pagal „Tūkstantmečio mokyklų“ programos 12.2 papunktį savivaldybės atsakingos už Pažangos planų parengimą, taip pat yra atsakingos už šių planų suderinimą su Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertais, kaip VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros darbuotojais, dirbančiais pagal darbo sutartį VŠĮ Europos socialinio fondo agentūroje ir kurie atsakingi už Tūkstantmečio mokyklų akademijos veiklos komponento įgyvendinimą ir „Tūkstantmečio mokyklų“ programos rezultatų pasiekimą, kaip tai numatyta jų pareigybės aprašymuose;

3) Tūkstantmečio akademijos ekspertai įvertina ar Pažangos planai neprieštarauja ir atitinka „Tūkstantmečio mokyklų“ programos uždavinius ir siekiamus rezultatus.

VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros vadovas, vienasmeniškai sukūręs kvalifikacinius reikalavimus ekspertams ir pasiskirtus neaiškiu būdu ekspertus suskirstęs į sritis (**STEAM ugdymas**,

švietimas, lyderystė, įtraukusis ugdymas ir kultūrinis ugdymas) – faktiškai sukūres ekspertus), faktiškai įtvirtino ir materializavo eksperto instituta švietimo, mokslo ir sporto ministro 2022-01-31 įsakymu Nr.V-137 patvirtintos „Tūkstantmečio mokyklų“ programos 12, 19 ir 23 punktų prasme, o „Tūkstantmečio mokyklų“ programos autorė ir steigėja – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija nuo to atsiribojo ir nenustatė, kokius kriterijus turėtų atitikti ir kas bei koku būdu galėtų tapti tokiais turinio ekspertais. Tai tapo **VšĮ Europos socialinio fondo agentūros (programos vykdytojo)** improvizacija ir „kūryba“ (diskrecija) be jokio skaidraus išaiškinimo ir juolab be jokio teisinio pagrindo, nors pagal LR Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnį viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi šiais principais:

1) Atsakomybės už priimtus sprendimus. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas, vykdydamas administracinį reglamentavimą ar priimdamas administracinius sprendimus, turi prisiimti atsakomybę už administracinio reglamentavimo ar priimtų administracinių sprendimų sukeltus padarinius;

2) Įstatymo viršenybės. Šis principas reiškia, kad administraciniai sprendimai, susiję su asmenų teisių ir pareigų įgyvendinimu, visais atvejais turi būti pagrįsti įstatymais;

3) Skaidrumo. Šis principas reiškia, kad **viešojo administravimo subjekto veikla turi būti vieša**, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus.

LR Vidaus reikalų ministerija 2023-08-23 raštu Nr.ID-4235 (pridedama) išdėstė savo nuomonę, jog VšĮ Europos socialinio fondo agentūra yra atsakinga už „Tūkstantmečio mokyklų“ programos įgyvendinimo koordinavimą ir stebėseną, kad ekspertai Pažangos plano rengime su savivaldybėmis dalyvauja lygiais, bendradarbiavimu ir partneryste grįstais pagrindais, o ne kontroliuoja (prižiūri) kaip jis yra rengiamas – ne viešuoju administravimu. Dėl to LR Vidaus reikalų ministerija laikosi nuomonės, kad tiek VšĮ Europos socialinio fondo agentūrai pavestos „Tūkstantmečio mokyklų“ programos koordinavimo ir stebėsenos funkcijos, tiek konkrečiai ekspertų, kaip VšĮ Europos socialinio fondo agentūros darbuotojų, vykdoma veikla, kartu su savivaldybėmis rengiant Pažangos planus, įskaitant ir Pažangos planų rašytinį suderinimą, teikiant savivaldybėms ekspertinę pagalbą, **nepriskirtina kuriai nors iš viešojo administravimo sričių ir, atitinkamai, nelaikytina viešuoju administravimu, kaip jis yra apibrėžtas LR Viešojo administravimo įstatymo 2 straipsnio 18 dalyje**. Deja, LR Vidaus reikalų ministerija nenurodė, kokiai veiklai priskirtina tokia veikla – gal civilinių santykių.

Galima susidaryti nuomonę, kad savivaldybių santykiai su Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertais dėl „Tūkstantmečio mokyklų“ programos Pažangos planų suderinimo, „Tūkstantmečio mokyklų“ programos valstybinio administravimo procese nėra administraciniai. Taigi, neaišku kokie.

Kita vertus, iš VšĮ Europos socialinio fondo agentūros darbuotojų sudarytos „Tūkstantmečio mokyklų akademijos“ ekspertai atlieka vertinimą, ar savivaldybių administracijų, kurios sutiko dalyvauti projekte ir yra projekto tikslinės grupės atstovai, parengti Pažangos planai atitinka „Tūkstantmečio mokyklų“ programos uždavinius ir siekiamus rezultatus. Tuo atveju, jeigu parengti Pažangos planai neatitinka – **ekspertai pateikia neigiamą išvadą**, kad Pažangos planas nėra suderintas, t. y. neatitinka „Tūkstantmečio mokyklų“ programos uždavinių ir siekiamų rezultatų. Kaip galima suprasti, toks eksperto sprendimas užkerta kelią dalyvauti „Tūkstantmečio mokyklų“ programoje. Tokiu būdu savivaldybėms užkertama galimybė dalyvauti projekte ir gauti projekto lėšas. Maža to, visa tai lemia subjektyvus ekspertų (galimai anoniminių, be atviro konkurso įdarbintų, galimai abejotinos kompetencijos) vertinimas. Vadinamasis privalomas „suderinimas“, akivaizdžiai pasižymi administracinio sprendimo *ad hoc* požymiais, nors suderinimo procedūra išlieka teisiškai niekaip neregamentuota. Ne gana to, lieka neaišku, ar pareiškėjams (savivaldybių administracijoms) yra suteikta teisė skųsti ekspertą ar jo sprendimą dėl Pažangos plano neigiamo įvertinimo, o jeigu tokia teisė suteikta, tai kam ir koku juridiniu pagrindu galima skųsti ekspertus, jų

sprendimus. „Tūkstantmečio mokyklų“ programos 0,24 mlrd. eurų vertės projekto kontekste visa tai, kas nurodyta, sukuria sistemines prielaidas didelio masto korupcijos rizikai.

Pagrindinis juridinis asmuo, kuriam tenka atsakomybė už ekspertų korpuso ir ne tik formavimą, yra VšĮ Europos socialinio fondo agentūra (arba Vykdytojas), o **Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertai** yra ypatingi asmenys procese, nes nuo jų priklauso savivaldybių Pažangos planų likimas – būtina sąlyga yra **su ekspertais suderinti** savivaldybių parengtus Pažangos planus (ne tik derinti, bet ir suderinti). Tad ne ką mažiau svarbi „Tūkstantmečio mokyklų“ programos proceso iniciatoriaus (LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos) institucinė politinė nuomonė apie tai, kas gali būti laikomas ekspertu, kuo ekspertas skiriasi nuo specialisto (priešingu atveju, kiekvieną kvalifikuotą kirpėją bus galima laikyti kirpimo ekspertu).

6. Apie VšĮ Europos socialinio fondo agentūros darbuotojų kvalifikacinių reikalavimų viešumą

LR Vyriausybė 2003-04-18 nutarimu Nr.480 patvirtino Bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms ir mobiliosioms programoms aprašą, pagal kurio 16.4 punktą įstaigos interneto svetainės skyriuje „Struktūra ir kontaktinė informacija“ turi būti pateikiami duomenys, tarp kurių ir kiekvieno darbuotojo atliekamos funkcijos **ir specialieji reikalavimai jo pareigybei**.

VšĮ Europos socialinio fondo agentūra 2023-07-21 raštu Nr.SB-2023-681 (pridedama) ir 2023-07-24 raštu Nr.SB-2023-691 (pridedama) nurodė, kad Europos socialinio fondo agentūra neturi prievolės interneto svetainėje skelbti ekspertams keliamų pareigybės kvalifikacinių reikalavimų., dėl to ginčijosi, ar Europos socialinio fondo agentūra iš tiesų turi prievolę skelbti interneto svetainėje informaciją apie savo darbuotojų pareigybėms nustatytus kvalifikacinius reikalavimus.

Informacinės visuomenės plėtros komitetas 2023-06-09 raštu Nr.S-200(2023) nustatė, kad VšĮ Europos socialinio fondo agentūra nesilaiko bendrųjų reikalavimų, taikomų valstybės ir savivaldybių institucijų interneto svetainėms, t. y. savo interneto svetainėje skelbia ekspertų, kaip darbuotojų, atliekamas funkcijas, bet neskelbia ekspertams keliamų eksperto pareigybės specialiųjų reikalavimų. Dėl to Informacinės visuomenės plėtros komitetas padarė išvadą ir nurodė, kad VšĮ Europos socialinio fondo agentūra turi paskelbti ekspertų kaip darbuotojų pareigybės specialiuosius reikalavimus.

Tik po Lietuvos administracinių ginčų komisijos 2023-08-03 sprendimo Nr.21RE-(AG-476/05-2023) priėmimo (pridedama) VšĮ Europos socialinio fondo agentūra paskelbė savo interneto svetainėje ekspertams keliamus eksperto pareigybės specialiuosius reikalavimus (plačiau apie tai: <https://www.esf.lt/struktura-ir-kontaktai/kontaktai/918>).

7. Apie Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertų atsiradimą

LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija 2023-05-16 raštu Nr.SR-1906 informavo, kad į „Tūkstantmečio mokyklų akademijos“ ekspertus vykdoma vieša darbuotojų atranka, o keliami jiems kvalifikaciniai reikalavimai yra apibrėžti eksperto pareigybės aprašyme, atrankų procesas yra reglamentuojamas vidiniais VšĮ Europos socialinio fondo agentūros teisės aktais (pridedama):

Gavus informaciją iš ministerijos, jog darbuotojai į darbą VšĮ Europos socialinio fondo agentūroje priimami konkurso būdu pagal atitinkamai eksperto pareigybei keliamus kvalifikacinius reikalavimus, Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2023-06-22 raštu Nr.9R-1290 tokius duomenis paneigė ir nurodė (pridedama):

1) Valstybės tarnybos valdymo informacinėje sistemoje (toliau – VATIS) nuo 2022 m. sausio 1 d. VšĮ Europos socialinio fondo agentūra skelbė **du konkursus** į Socialinių inovacijų ir tarptautinių iniciatyvų skyriaus **eksperto (komunikacijos specialisto) pareigas**;

2) Duomenų, kada ir kokių darbo konkursų pagrindu darbą VŠĮ Europos socialinio fondo agentūroje pradėjo šioje ataskaitoje aptariami ekspertai, bei kokie kvalifikaciniai reikalavimai buvo suformuluoti VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros darbo skelbimuose, kurių konkursus laimėjo ir darbą eksperto pareigose VŠĮ Europos socialinio fondo agentūroje pradėjo šioje ataskaitoje aptariami ekspertai, **VATIS nėra**.

Susipažinus su Valstybės tarnybos portale skelbiamais įvykusiais per pastaruosius metus konkursais VŠĮ Europos socialinio fondo agentūroje, viešai prieinama informacija Valstybės tarnybos portale²¹ patvirtina, kad:

1) Per pastaruosius metus vyko **tik septyniolika konkursų** (tuo tarpu nuo 2022 m. sausio 31 d. pradėtos vykdyti „Tūkstantmečio mokyklų“ programos pradžios šiuo metu VŠĮ Europos socialinio fondo agentūroje dirba net **28 ekspertai**) į pareigas VŠĮ Europos socialinio fondo agentūroje;

2) Per pastaruosius metus (nuo 2022 m. gegužės) į pareigas nebuvo priimtas nė vienas ekspertas;

3) VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra sistemingai nenurodydavo atlyginimo dydžio skelbimuose – priešingai, nurodydavo, kad darbas neatlygintinis dėl beveik visų pareigų, išskyrus vadovo – direktoriaus atvejį;

4) VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra sistemingai nenurodydavo priimto į darbą (konkurso laimėjusio) asmens.

Tuomet VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra 2023-07-21 raštu Nr.SB-2023-681 (pridedama) pateikė kiek kitokią informaciją:

1) Konkursų organizavimas pagal LR Vyriausybės 2017-06-21 nutarimu Nr.496 patvirtintą Pareigybių, dėl kurių rengiamas konkursas, sąrašą reikalingas tik konkursinių pareigybių sąrašė nurodytoms pareigybėms;

2) Agentūros ekspertų pareigybės nepatenka į konkursinių pareigybių sąrašą;

3) Asmenų, siekiančių užimti ekspertų pareigybes, atrankai taikomi tokie atrankų tipai:

3.1) Išorinė atranka – kandidatų ieškojimas ir parinkimas iš išorinės aplinkos (ne Agentūros);

3.2) Vidinė atranka – tai atranka į laisvą poziciją, kurioje dalyvauja jau dirbantys Agentūroje žmonės;

3.3) Potencialaus kandidato skyrimas iš Agentūros darbuotojų be atrankos.

4) Neprivaloma organizuoti konkurso asmenų į ekspertų pareigybes atrankai;

5) **Ekspertų pareigybėms užimti konkurso organizavimas nėra privalomas, todėl joks konkursas į eksperto pareigybes, kurias užima minėti asmenys, nebuvo vykdomas.**

LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija 2023-08-24 raštu Nr.SR-3142 paaiškino (pridedama), sąvoka „konkursas“ vartojama kaip darbuotojų atrankos į pareigas, darbuotojų atrankos proceso sinonimas, o VŠĮ Europos socialinio fondo agentūroje didelė dalis darbuotojų į atitinkamas pareigas yra atrenkami vadovaujantis vidine atrankų tvarka.

VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra 2023-07-27 raštu Nr.SB-2023-695 (pridedama) papildomai informavo:

1) Ekspertų pareigybėms užimti konkurso organizavimas nėra privalomas, dėl to joks konkursas į eksperto pareigybes nebuvo vykdomas;

2) Ekspertės, dirbdamos pirmajame Tūkstantmečio mokyklų programos etape, sukaupė patirtį ir žinias bei, atsižvelgiant į siekį užtikrinti sklandų kitų programos etapų įgyvendinimą, toliau buvo tęsiami darbo santykiai su turimais darbuotojais (taip dokumente).

VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra 2023-08-04 rašte Nr.SB-2023-711 papildomai pažymėjo (pridedama), kad kiekvienu atveju atliekant atranką į eksperto pareigas (kaip ir bet kurias kitas pareigas) vertinama, ar kandidatuojujantis asmuo atitinka pareigybės aprašyme nurodytus kvalifikacijos reikalavimus.

²¹ <https://portalas.vtd.lt/lt/4/vtd-web-servisai/vtdkonkursurezultatai-325.html>

Taigi, VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros ekspertu galima tapti ir užimant kitas pareigas. Tokius atveju potencialaus kandidatas tiesiog skiriamas iš VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros darbuotojų be atrankos.

Kai VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros buvo paprašyta suteikti informaciją, kada (kokią konkrečią dieną) darbą VŠĮ Europos socialinio fondo agentūroje pradėjo vėliau ekspertais patapę šioje ataskaitoje aptariami asmenys (ekspertai), kada (kokią konkrečią dieną) tokie asmenys buvo paskirti į VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros eksperto pareigas, VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra 2023-08-23 raštu Nr.SB-2023-757 (pridedama) nurodė, kad VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra kaip viešojo administravimo subjektas neturi prievolės viešai atskleisti informacijos apie darbuotojo darbo pradžią (darbo santykių pradžią, darbo sutarties sąlygas, tame tarpe sudarymo datą, darbo sutarties keitimo sąlygas), o, neturėdama tokios prievolės, neturi teisinio pagrindo prašyti darbuotojų duoti sutikimą tokios informacijos atskleidimui. Kadangi teisės aktuose nėra prievolės viešinti informaciją apie darbuotojų įdarbinimo datas, ši informacija be konkretaus asmens aiškaus sutikimo negali būti viešinama (atskleidžiama), tad ji laikytina privataus pobūdžio informacija. Taigi, visiems žinomų ekspertų tapimo tiek VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros darbuotoju, tiek ekspertu data yra privati informacija. Dėl to neaišku, kada ir iš kokių pareigų aptariami asmenys tapo ekspertais.

Pažymėtina, kad VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra 2023-07-27 raštu Nr.SB-2023-695 (pridedama) informavo, jog Arionė Plungienė laikotarpiu nuo 2022-08-01 iki 2022-12-31 nurodoma kaip ekspertė, nes dirbo eksperto pareigose. Kadangi A. Plungienė šiuo metu nebedirba agentūroje, informacija apie ją, tame tarpe apie užimtas pareigas, neskelbiama. Visgi iš VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra 2023-07-21 raštu Nr.SB-2023-681 pateiktos informacijos (pridedama) yra akivaizdu, kad A. Plungienė nors ir labai trumpai, bet užėmė ekspertės pareigas. Taigi, informacija apie A. Plungienę nebuvo ir nėra privati.

Tuo tarpu informacija apie kitų ekspertų atsiradimą VŠĮ Europos socialinio fondo agentūroje, darbo santykių su agentūra pradžią, eksperto pareigų užėmimo datą (išskyrus A. Plungienės atvejį), yra slapta. Slapta informacija yra tai, kada ir koku pagrindu šioje ataskaitoje aptariamos ekspertės apskritai pradėjo darbą VŠĮ Europos socialinio fondo agentūroje. Panašu, tik atsitiktinumo dėka galimai bent jau dalies Tūkstantmečio mokyklų akademijos eksperčių tapatybės buvo paviešintos netiesiogiai, nurodant konkrečias autorių pavardes leidinyje „*Rekomendacijos savivaldybių švietimo padalinių darbuotojams ir kitiems švietimo lyderiams*“. Jokios kitos viešos informacijos apie ekspertės, kurios, galima sakyti, sprendžia dėl 0,24 mlrd. eurų vertės projekto viešųjų lėšų įsisavinimo, iki tol praktiškai nebuvo.

8. Programos „Tūkstantmečio mokyklos“ priežiūros komiteto vaidmuo

VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros direktorius Povilas Česonis 2022-06-10 įsakymu Nr.V-2022-00045, siekdamas įgyvendinti programos „Tūkstantmečio mokyklos“ priežiūros komiteto darbo reglamento nuostatą, patvirtino programos „Tūkstantmečio mokyklos“ priežiūros komiteto sudėtį²²:

- 1) Pirmininkė – Švietimo, mokslo ir sporto **ministro patarėja** Agnė Andriuškevičienė;
- 2) Pirmininko pavaduotojas – Europos socialinio fondo agentūros direktoriaus pavaduotojas Aurimas Morkūnas;
- 3) Nariai:
 - 3.1) Kultūros ministerijos **viceministras** Albinas Vilčinskas;
 - 3.2) Lietuvos mokyklų vadovų asociacijos prezidentas Dainius Žvirdauskas;

²² <https://tukstantmeciomokyklos.lt/wp-content/uploads/2022/06/Isakymas-2022.06.10.pdf>

3.3) Lietuvos savivaldybių asociacijos patarėjas švietimo ir kultūros klausimais Jonas Mickus;

3.4) Centrinės projektų valdymo agentūros Švietimo projektų skyriaus vadovė Eglė Vizbarė;

3.5) Nacionalinės švietimo agentūros direktoriaus pavaduotoja Asta Ranonytė.

„Tūkstantmečio mokyklų“ programos 40 punkte nustatyta, kad Vykdytojas (VšĮ Europos socialinio fondo agentūra) **programos įgyvendinimo stebėsenai** suformuoja programos priežiūros komitetą, ir patvirtina programos priežiūros komiteto veiklos reglamentą, suderinęs su Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Kita vertus, „Tūkstantmečio mokyklų“ programos 40 punktas iš esmės nukreipia į programos priežiūros komitetą, kuris veikia pagal Programos priežiūros komiteto veiklos reglamentą (nukreipiamoji teisės norma). Be to, „Tūkstantmečio mokyklų“ programos priežiūros komiteto veiklos reglamentas yra daugkartinio taikymo aktas. Deja, Teisės aktų registre nepavyko rasti „Tūkstantmečio mokyklų“ programos priežiūros komiteto veiklos reglamento, nežinoma, kada ir su koku Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos įgaliotu atstovu jis yra suderintas.

Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2011-07-04 įsakymu Nr.V-117 patvirtintų Dokumentų rengimo taisyklių (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 33 punktas nustato, kad derinimo žyma dokumente reikalinga, kai dokumentas jo rengimo metu derinamas kelių įstaigos darbuotojų arba skirtingų įstaigų; derinimo žymą sudaro derinimo rezultata nurodantis žodis („suderinta“, „nesutinku“ ar kt.), įstaigos darbuotojo parašas, atitinkantis šių taisyklių 17.1 ar 17.2 papunkčių reikalavimus, ir data. Kai derinimo procedūra patvirtinama įstaigos siunčiamuoju dokumentu, **derinimo žymoje nurodomas įstaigos pavadinimas, siunčiamojo dokumento (rašto ar kt.) data ir dokumento registracijos numeris.**

Nors VšĮ Europos socialinio fondo agentūra 2023-08-04 rašte Nr.SB-2023-711 (pridedama) informavo, kad „Tūkstantmečio mokyklų“ programos priežiūros komiteto veiklos reglamentas buvo suderintas su Švietimo, mokslo ir sporto ministerija **nuotolinių susitikimų metu bei elektroniniu paštu**, o LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija 2023-05-16 raštu Nr.SR-1906 (pridedama) patvirtino, kad minėto reglamento projektas su Švietimo, mokslo ir sporto ministerija buvo derinamas nuotolinių susitikimų metu bei elektroniniu paštu, visgi lieka neaišku, kas (ministras ar kt. asmenys) dalyvavo nuotoliniuose susitikimuose bei rašė elektroninius laiškus – kiek oficialiai veikta LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos vardu.

Kita vertus:

1) Nacionalinė švietimo agentūra 2023-05-22 raštu Nr.SD-1498(1.6 E) informavo, kad neįgyvendina „Tūkstantmečio mokyklų“ programos (pridedama);

2) LR Kultūros ministerija 2023-04-27 raštu Nr.S2-860 informavo, kad į programos „Tūkstantmečio mokyklų“ priežiūros komitetą yra delegavusi viceministrą Albiną Vilčinską, kitomis priemonėmis Programos „Tūkstantmečio mokyklų“ įgyvendinime Kultūros ministerija nedalyvauja (pridedama).

Taigi, nors pagrindinis juridinis asmuo, kuriam tenka atsakomybė už „Tūkstantmečio mokyklų“ programos įgyvendinimą yra VšĮ Europos socialinio fondo agentūra („Tūkstantmečio mokyklų“ programos²³ 12 punktas), deja, programos „Tūkstantmečio mokyklų“ priežiūros komitete tėra vienos su ugdymu susijusios institucijos atstovas – švietimo, mokslo ir sporto ministro patarėja Agnė Andriuškevičienė.

Nors VšĮ Europos socialinio fondo agentūros direktorė L. Nevinskienė 2023-07-27 rašte Nr.SB-2023-695 nurodo, kad programos „Tūkstantmečio mokyklų“ priežiūros komitetas yra VšĮ Europos socialinio fondo agentūros sudarytas kolegialus organas ir jį kreiptis asmenys neturi teisės (pridedama), tačiau VšĮ Europos socialinio fondo agentūros organai yra nurodyti VšĮ Europos socialinio fondo agentūros įstatuose ir juose programos „Tūkstantmečio mokyklų“ priežiūros komiteto nėra. Dėl to abejotina, ar VšĮ Europos socialinio fondo agentūros direktorė L. Nevinskienė

²³ Žr. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2022 m. sausio 31 d. įsakymą Nr.V-137

turi įgaliojimus nagrinėti Programos „Tūkstantmečio mokyklos“ priežiūros komitetui adresuotus prašymus ir spręsti dėl jų, kai **prašymas adresuotas ne jai, o „Tūkstantmečio mokyklų“ programos priežiūros komitetui, kurį sudaro VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros direktoriui nepavaldūs asmenys (išskyrus vieną). „Tūkstantmečio mokyklų“ programos priežiūros komitetas yra nepavaldus VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros direktoriui, dėl to VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros vadovas neturėtų spręsti dėl jam nepavaldaus organo, kurį iš esmės sudaro jai nepavaldžią instituciją, atstovai.**

Galima daryti išvadą, kad nors programos „Tūkstantmečio mokyklos“ priežiūros komitetas ir yra, tačiau į jį kreiptis suinteresuotiems asmenims teisė nėra nustatyta ir suteikta. Tad laikytina, kad toks **programos įgyvendinimo stebėsenai** suformuotas priežiūros komitetas yra formalus ir neveiksmingas.

9. Apie Tūkstantmečio mokyklų akademijos eksperto ir mokytojo santykį

Apie Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertus, jų statusą ir jiems keliamus reikalavimus, jų teisinį statusą ir titulą, kuriuos vienasmeniškai nulemia VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros direktoriaus diskrecija, šioje ataskaitoje jau informacija pateikta. Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertai, vaizdžiai tariant, mokys gyventi ir dirbti mokytojus, mokyklų direktorius, vietos švietimo padalinių savivaldybėse vedėjus ir specialistus. Tad palyginkime, sugretinkime, kokius patirties ir kompetencijos reikalavimus ta pati LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija kelia mokytojo eksperto pareigybei ir statusui.

Švietimo ir mokslo ministras 2008-11-24 įsakymu Nr.ISAK-3216 patvirtino Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatus (toliau – Nuostatai), kurie reglamentuoja mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų kompetencijos ir praktinės veiklos įvertinimo bei **kvalifikacinių kategorijų suteikimo tvarką**. Pagal šių nuostatų:

1) 10 punktą **mokytojo eksperto** ar pagalbos mokiniui specialisto eksperto kvalifikacinė kategorija gali būti suteikiama asmeniui, įgijusiam aukštąjį išsilavinimą, turinčiam mokomojo dalyko (pareigybės) ir pedagogo kvalifikaciją (neformaliojo švietimo ar profesijos mokytojui – išklausiui Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka pedagoginių-psichologinių žinių kursą; socialiniam pedagogui – turinčiam socialinio pedagogo kvalifikaciją ar socialinio darbuotojo ir pedagogo kvalifikacijas), ne mažesni kaip šešerių paskutinių metų dalyko mokymo (pareigybės) darbo stažą, gebančiam profesionaliai organizuoti ir analizuoti ugdymo, mokymo ir mokymosi procesą, tiriančiam pedagogines situacijas, naujas mokymosi strategijas, taikančiam jas, kuriančiam savo veiksmingas mokymosi strategijas, rengiančiam ugdymo projektus, mokymo, mokymosi bei metodines priemones, skleidžiančiam gerą pedagoginio darbo patirtį institucijoje, regione ir šalyje (deja, neviešinama ir nežinoma, ką šalyje yra paskleidę VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros ekspertai, ar jie apskritai turi mokomojo dalyko ir pedagogo kvalifikaciją, bent šešerių metų darbo stažą ir pan.);

2) 24 punktą **vertintojų grupė**, vertinanti mokytojo ar pagalbos mokiniui specialisto, pretenduojančio įgyti atitinkamą metodininko ar **eksperto kvalifikacinę kategoriją, priima bendrą sprendimą** ir su juo supažindina mokytoją ar pagalbos mokiniui specialistą (deja, kur kas paprasčiau tapti VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros ekspertu, kurį atrenka ir į pareigas paskiria VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros vadovas vienasmeniškai, o jau paskirtas ekspertas sprendžia mokyklų likimus);

3) 45 punktą mokytojo ar pagalbos mokiniui specialisto, pretenduojančio įgyti mokytojo eksperto ar pagalbos mokiniui specialisto **eksperto** kvalifikacinę kategoriją, praktinę veiklą vertina **trijų vertintojų grupė**: institucijos vadovas ar kuruojantis vadovas, steigėjo/valdymo organo deleguotas atstovas (švietimo padalinio specialistas, kitos institucijos vadovas, vadovo pavaduotojas ugdymui ir kt.) ir Mokytojų kompetencijos centro (toliau – MKC) deleguotas ekspertas (vertintojas).

MKC socialinių pedagogų veiklos vertintojus atranka iš sąrašo, **kurį tvirtina Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras** (VšĮ Europos socialinio fondo agentūros ekspertus atranka ir į pareigas paskiria VšĮ Europos socialinio fondo agentūros vadovas vienasmeniškai, o paskirtieji ekspertai su savivaldybe suderina Pažangos planą – taigi, netiesiogiai įvertina ir mokytojų ekspertų galimai rengtus Pažangos planus, nulemia šalies ugdymo tinklą, taigi, raidą, taipogi gali nulemti ir tai, ar konkreti savivaldybė gaus (negaus) planuotus kelis milijonus eurų projekto lėšų savo mokyklų ir švietimo kaitai finansuoti).

Mokytojų profesinės sąjungos geriau žino, koks yra mokytojo eksperto etato vidutinis darbo užmokestis. Šios tyrimo ataskaitos kontekste galima nurodyti, kad VšĮ Europos socialinio fondo agentūros ekspertų, vykdyusių „Tūkstantmečio mokyklų“ programą (dalyvavusių joje kaip ekspertai) vidutinis darbo užmokestis 2023 metų I ketvirtį buvo 2979,84 euro (bruto) arba apie 1800 eurų (neto), 2023 metų II ketvirtį – 2993,76 euro (bruto) arba apie 1811 eurų (neto)²⁴. **Ko gero, tai ženkliai viršija mokytojo (prestižinės profesijos siekinys) etatinį atlyginimą²⁵.**

10. Vietoj epilogo

VšĮ Europos socialinio fondo agentūra interneto svetainėje skelbia vykdomi ne vieną projektą²⁶. Tokie projektai ir tų projektų finansavimo sumos, kurios aiškiai nurodytos prie projektų, pateikiami lentelėje (žr. lentelę).

Lentelė

VšĮ Europos socialinio fondo agentūros vykdomi projektai

Eil. Nr.	Projekto pavadinimas	Projekto finansavimo suma, eurai	Pastabos
1	2	3	4
1.	Lygių galimybių ir lyčių lygybės principai	941 062,00	
2.	Mokykis visą gyvenimą!	18 432 699,37	
3.	Socialinių paslaugų kokybės užtikrinimas Lietuvoje	4 403 297,00	
4.	Igyk praktinių įgūdžių sektoriniame praktinio mokymo centre!	6 882 489,35	
5.	Būk laisvas – nebūk priklausomas!	15 954 246,00	
6.	Parama karo pabėgėliams iš Ukrainos	16 925 900,00	
7.	Pameistrystė – nauja galimybė man!	19 104 960,21	
8.	Kompleksinės paslaugos	60 018 043,84	
9.	Atviros ekosistemos atsiskaitymams negrynaisiais pinigais bendrojo ugdymo įstaigų valgyklose kūrimas	2 607 492,12	
10.	Integralios pagalbos teikimas ir plėtra Lietuvos savivaldybėse	43940212,00	
11.	Karjeros specialistų tinklo vystymas	9 998 172,97	
12.	Nevyriausybinų organizacijų fondo (NVO Fondas)		Pagal šaukimus
13.	Tūkstantmečio mokyklos I	112 705 422,13	

²⁴ Šaltinis: VšĮ Europos socialinio fondo agentūros 2023-08-23 raštas Nr.SB-2023-757 (pridedama)

²⁵ https://www.esf.lt/data/public/uploads/2023/07/d1_2023-m.-ii-ketvirco-esfa-darbuotoju-vidutinis-darbo-uzmokestis-neatskaicius-mokesciu.pdf

²⁶ <https://www.esf.lt/veiklos-sritys/923>

Eil. Nr.	Projekto pavadinimas	Projekto finansavimo suma, eurai	Pastabos
1	2	3	4
14.	Tūkstantmečio mokyklos II	125 884 576,11	
15.	Tūkstantmečio mokyklų akademija	1 156 001,76	
16.	ESF+ Užimtumo ir socialinių inovacijų krypties nacionalinis kontaktinis punktas		Programos įgyvendinimo finansinis paketas 2021-2027 m. – apie 676 mln. eurų
17.	Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių (angl. Citizens, equality, rights and values – CERV) programa		Programos įgyvendinimo finansinis paketas – apie 1,55 mlrd. eurų 2021-2027 m. laikotarpiui.
18.	Alternatyvių investicijų detektorius		Nėra duomenų
19.	Tarptautinis bendradarbiavimas		ES Dvynių projektai ES teminiai tinklai INTERREG projektas Nacionalinis socialinių inovacijų kompetencijų centras
20.	ESF Socialinių inovacijų+ iniciatyva	197 000 000,00	Iniciatyvos biudžetas 2021-2027 m. laikotarpiui sudaro apie 197 mln. eurų.
21.	Prieglobsčio, migracijos ir integracijos (PMIF) programa	40 040 341,33	
22.	Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondas	38 000 000,00	
Iš viso:		713 994 916,19	2 423 000 000,00

Šaltinis: <https://www.esf.lt/veiklos-sritys/923>, žiūrėta 2023-09-06

Šioje ataskaitoje skelbiami duomenys ir VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros uždarmo bei informacijos neviešinimo politika sudaro prielaidas domėtis ir kitų agentūros vykdomų projektų skaidrumu, įvertinant tai, kad VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra vykdo bemaž milijardinės vertės eurai projektų visumą. Neaišku, kokie VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros ekspertai galėtų dirbti prie šioje tyrimo ataskaitoje neaptartų projektų. Neatmetama galimybė, kad ekspertai yra universalūs, t. y. pasikeitus aplinkybėms tampa tinkami įvairiems projektams eksperti.

IŠVADOS

1) Programos „Tūkstantmečio mokyklos“ vykdymo būklės analizė ir gauti dokumentai parodo ribotus Lietuvos Respublikos viešojo valdymo gebėjimus kokybiškai administruoti kaitos projektus, finansuojamus iš nacionalinių ir Europos Sąjungos biudžetinių lėšų programos „Tūkstantmečio mokyklos“ atveju pavyzdžiu. Be to, išryškėjo atskiras tyrimo aspektas – nesugebama administruoti didelės apimties kaitos projektus skaidriai, efektyviai, išvengiant korupcijos rizikos;

2) Tyrimo rezultatai patvirtina, kad bendrojo ugdymo mokyklų tinklo pertvarka yra patikėta diskrecijos teise VšĮ Europos socialinio fondo agentūrai ir konkrečiai jos vadovui, kuris ne tik sprendžia, bet savo sprendimais ir nulems programą „Tūkstantmečio mokyklos“ ir jos rezultatus. VšĮ Europos socialinio fondo agentūra ir jos Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertai yra atsakingi už ketvirčio milijardo eurų vertės projektus, jų įgyvendinimą ir galop – projektų rezultatus. Iš esmės valstybė viešajai įstaigai, neturinčiai nieko bendro su švietimo sistema, deleguoja didelių kaštų bei aukščiausios valstybinės svarbos klausimų (švietimas yra vienas svarbiausių valstybinės reikšmės prioritetų) sprendimą, kartu sudarydama sąlygas bei prielaidas tokių klausimų sprendimą vykdyti neskaidriai, sudarant ne tik projekto rezultatyvumo, bet korupcijos rizikas;

3) Įgyvendinant beveik ketvirčio milijardo euro vertės projektą „Tūkstantmečio mokyklos“, yra sukurtas teisės ir skaidraus administravimo požiūriu nepateisinamas, efemeriškas darinys akivaizdžiai klaidinančiu pavadinimu „Tūkstantmečio mokyklų akademija“;

4) Pagal projekto svarbą valstybės ateities prasme Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertai yra ypatingi, realius įgaliojimus ir realią sprendimo galią turintis asmenys, nes nuo jų priklauso savivaldybių Pažangos planų likimas (ekspertai turėtų būti ypatingi akademiniais pasiekimais, darbais, proaktyviomis idėjomis, nes nuo jų sprendimų priklauso ir Pažangos planų rezultatai). Antai – privaloma sąlyga yra su ekspertais suderinti savivaldybių parengtus Pažangos planus (ne tik derinti, bet ir suderinti), kai „Tūkstantmečio mokyklų“ programoje sąvokos suderinimo turinys nėra atskleistas ir aiškus. Demokratiškai ir racionaliai veikiančiose viešojo administravimo ir valdysenos sistemose ekspertizės funkcijos ir administracinio sprendimo priėmimo funkcijos paprastai yra atskirtos. Be to, eksperto išvados yra tik pretekstas įgaliotam pareigūnui priimti *ad hoc* administracinį sprendimą. „Tūkstantmečio mokyklų“ programos atveju sukurtas atvejis, kai ekspertinio vertinimo ir administracinio sprendimo priėmimo funkcijos yra hibridizuotos (abejotina jų leistinumumu ir skaidrumu);

5) Tyrimo rezultatai patvirtina, kad užimti VšĮ Europos socialinio fondo agentūros eksperto pareigas yra kur kas mažesni minimalistiniai kvalifikaciniai reikalavimai nei mokytojui ekspertui nustatytieji:

5.1) Užimti VšĮ Europos socialinio fondo agentūros eksperto pareigas iš esmės gali pretendentas: a) turintis aukštąjį išsilavinimą (**bakalauro** kvalifikacinį laipsnį), b) turintis ne mažesnę kaip 1 metų projektinio darbo patirtį bei c) turintis darbo patirties kuruojamo komponento temoje ir srityje. Tokie, galima sakyti, minimalistiniai reikalavimai sudaro pagrindą VšĮ Europos socialinio fondo agentūros direktoriui tituluoti ir skelbti tokį asmenį atitinkamai įtraukiojo ugdymo, kultūrinio ugdymo, STEAM ugdymo ar lyderystės (švietimo) ekspertu;

5.2) Neadekvačiai ir neproporcingai skiriasi reikalavimai Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertams (VšĮ Europos socialinio fondo agentūros tariamiems švietimo ekspertams), kuriuos nusistato pats VšĮ Europos socialinio fondo agentūros vadovas, ir švietimo, mokslo ir sporto ministro mokytojui ekspertui nustatytieji;

6) Ypatingos svarbos Lietuvos valstybei projektui jokio viešo ir atviro konkurso ekspertų statusui įgyti ir atitinkamai pareigybei užimti VšĮ Europos socialinio fondo agentūroje nebuvo organizuojama. Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertės tokiomis oficialiai patapo trivialiai atlikus vidinę personalo atranką ir formaliai „perstumdžius“ pareigybes, jų pavadinimus darbo organizacijos (agentūros) viduje;

7) Neaiškiu pagrindu, neaiškiu momentu ir neaiškiu būdu paskelbti Tūkstantmečio mokyklų akademijos ekspertai, juos pristatant švietimo ekspertais, o faktiškai jiems teuzimant VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros eksperto pareigas, realiai sprendžia dėl 0,24 mlrd. eurų vertės projekto viešųjų lėšų įsisavinimo, vykdant programą „Tūkstantmečio mokyklos“, o jų sprendimai lems valstybės didžiosios dalies švietimo sistemos pokyčius, kurie, atsižvelgiant į ekspertams keliamus minimalius kvalifikacinius reikalavimus, gali neatitikti teisėtų ir pagrįstų bendruomenės lūkesčių;

8) Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra numano, jog jos ekspertai realiai neatitinka plačiai visuomenei suprantamos eksperto sąvokos. Dėl to VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra slepia savo eksperto pasiekimus (nepasiekimus). Ir būtent tai išryškina korupcijos riziką, nes vien žmonių be ryškaus akademinio kapitalo paskyrimas į eksperto pareigas ir jiems švietimo ekspertų titulų suteikimas nuo pat pradžių sukelia abejones dėl projekto tikslo siekiamumo. Visuomenėje tokios schemos vadinamos lėšų įsisavinimu, nors programos „Tūkstantmečio mokyklos“ tikslas yra ugdymo kokybės gerinimas (sukurti integralias, optimalias ir kokybiškas ugdymo (-si) sąlygas mokinių pasiekimų atotrūkiams mažinti). Ir jeigu tikslas yra ugdymo kokybės gerinimas, tai ekspertai, o ne savivaldybės turėtų būti ugdymo kokybės gerinimo planų kūrėjai ir bendradarbiauti su savivaldybėmis, jų mokyklomis, mokytojais ekspertais. VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra programos lėšas turėtų skirti būtent tokiam tikslui pasiekti. Savo ruožtu, savivaldybių pateikta informacija apie realią švietimo padėtį ir proaktyvi ekspertų vizija į ateities švietimą galėtų skurti reikiamas prielaidas pokyčiams švietime;

9) Nors programos „Tūkstantmečio mokyklos“ įgyvendinimo stebėsenai yra suformuotas priežiūros komitetas, tačiau nėra nustatyta ir suteikta teisės suinteresuotiems asmenims į jį kreiptis. Dėl to laikoma, kad toks komitetas yra formalus ir neveiksmingas.

APIBENDRINIMAS

Tyrimas suponuoja aktualų viešajam interesui klausimą, kokia yra tokių akivaizdžiai nefunkcionaliai administruojamų projektų visuminė kokybė, kokio tvarumo ir kokios kokybės pokyčiai tokių projektų dėka gali būti sugeneruoti 0,24 mlrd. eurų, koks yra faktinis tam pagrindas. Tokio klausimo aštrumas reiškiasi tuo, jog programa „Tūkstantmečio mokyklos“, kurios bendroji finansavimo suma sudaro net 0,24 mlrd. eurų, yra ne vienintelis VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros vykdomas projektas. VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra vykdo bemaž milijardinės vertės eurais projektų visumą. Administravimo painiava ir chaosas, taip pat sistemingai aptinkamos korupcijos rizikos apraiškos leidžia formuluoti konkrečią rekomendaciją Seimui ir Vyriausybei: būtina įstatymu reglamentuoti projektines veiklas (ypač tas, kurios susijusios su nacionalinės svarbos sritimis kaip švietimas ir pan.). Toks įstatymas turėtų sureguliuoti projektų, kurie pilnai arba iš dalies finansuojami viešomis lėšomis (nacionalinio ir Europos Sąjungos biudžetų bei savivaldybių biudžetų lėšomis), veiklos vykdymo pagrindus ir iš tokios veiklos atsirandančius santykius. Priešingu atveju, gali tekti susidurti su nemalonia rizika Lietuvos valstybei ir visuomenei, jei aptiktos akivaizdžios ir sistemiškai besireiškiančios Europos Sąjungos projektų vykdymo ir administravimo disfunkcijos potencialiai taptų Europos Sąjungos institucijų revizijų objektu.

DISKUSIJA IR REKOMENDACIJOS

1) Švietimas ir kultūra yra kertinės sritys, lemiančios valstybės ateitį. Dėl to ne tik svarbu, o ir reikšminga gauti informaciją bei žinoti, kaip kokybiškai administruojami švietimo kaitos projektai, kurių paskirtis yra iš esmės nulemti valstybės ateitį;

2) VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra kaip programos „Tūkstantmečio mokyklos“ vykdytojas privalėtų (jam tenka atsakomybė už švietimo sistemos pažangą, kuriai skiriama 0,24 mlrd. eurų) telkti **turinio** ekspertus, kurie būtų atviri, o jų kvalifikacija bei patirtis keltų pasitikėjimą, savivaldybes ekspertiškai konsultuojant. Faktiškai ekspertų užduotis turėtų būti parengti pažangią programą savivaldybėms pagal kiekvienos savivaldybės švietimo situaciją. Tuo tarpu šiuo metu galima tik abejoti, ar VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros ekspertai yra **turinio (švietimo)** ekspertai. Neaišku, ar ekspertai nurodo savivaldybėms dėl pažangos planų, ar ekspertai priderina planus prie konkrečios savivaldybės švietimo situacijos, nes savivaldybės, ruošdamos Pažangos planus, įvertina savo savivaldybės švietimo situaciją. Faktiškai VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros ekspertai nurodo savivaldybėms dėl jų švietimo situacijos, kuri būtų priimtina VŠĮ Europos socialinio fondo agentūrai;

3) Paprastai ekspertu laikomas kurios nors srities išskirtinai kompetentingas žinovas. Formalus išsilavinimas, įgyti edukaciniai sertifikatai yra tik vienas iš formalių pirminių kriterijų, reikalingų švietimo ekspertui. Ekspertas turi turėti teorinių žinių, įvairialypės patirties, specialiųjų žinių. Savaimė suprantama, kad išskirtiniai eksperto kompetencijos pasiekimai, įgytos patirtys turi objektyviai atsispindėti pretendento į ekspertus profesinėje biografijoje, gyvenimo aprašyme ir arba sukauptame bei tinkamai dokumentuotame kompetencijų portfelyje (portfolio metodus). Pretenduojantys į eksperto statusą bei misiją asmenys privalo būti atrinkti ir pripažinti kokios nors srities ekspertu. Galiojantis teisinis reguliavimas nepateikia kokios nors unifikotos „ekspertų“ sąvokos definicijos, nenustato bendrųjų reikalavimų ekspertų išsilavinimui, kvalifikacijai ir t. t., Natūralu, kad atitinkamoje srityje veikiančios institucijos, vykdydamos savo funkcijas, gali pasitelkti ekspertus, o tų ekspertų parinkimo tvarka kartais nėra griežtai formalizuota. Kaip bebūtų, bet logikos, skaidrumo, sąžiningumo, efektyvumo principai reikalauja, kad ekspertas atitiktų išsilavinimo, patirties ir kompetencijos reikalavimus, kurie, eksperto atveju negali būti minimalistiniai;

4) Jei informacija apie ekspertų įgytą profesinę kvalifikaciją ir turimą profesinę patirtį neskelbiama (nėra vieša), sėjama abejonė tokių ekspertų veikla, tampa neaišku, ar ekspertai (arba juos pasitelkusi įstaiga) tiesiog gėdijasi ir dėl to savo valia nesutinka viešinti įgytą profesinę kvalifikaciją ir turimą profesinę patirtį. Jei ekspertų įgyta profesinė kvalifikacija ir turimas profesinės patirtis neskelbiamos (nėra viešos), tuo kartu sėjama abejonė dėl pasitikėjimo vadinamaisiais ekspertais ir juos delegavusia institucija. Kokiu pagrindu visuomenė, vietos valdžia, švietimo bendruomenės, apskritai visi konkursinės programos dalyviai turėtų pripažinti anoniminių ekspertų autoritetą, išskirtinę kompetenciją ir jais dar pasitikėti;

5) Neturėtų būti neigiama takoskyra tarp formaliai diplomuoto specialisto ir eksperto. Eksperto išskirtinę kompetenciją ekspertizės objekto srityje liudijantys požymiai privalėtų būti objektyviai dokumentuoti ir žinomi, asmens titulavimas ekspertu negalėtų būti siurprizas ar apdovanojimas;

6) Eksperto sąvokos ir eksperto pareigybės devalvacijos procese neturėtų dalyvauti tas viešas juridinis asmuo, kurio steigėjas yra LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Pagal kuruojamo sektoriaus pobūdį ir turinį LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija turėtų būti kompetentingiausia centrinės valdžios institucija ir rodyti lyderystę, kuri galėtų išaiškinti sąvokos „ekspertas“ turinį, standartinius reikalavimus, kurie turėtų būti keliami ekspertams, veikiantiems viešajame sektoriuje, dalyvaujantiems projektų, finansuojamų viešomis lėšomis, vertinime bei kontrolės procesuose. Nesinorėtų tikėti, kad tokia devaluota eksperto sąvokos traktuotė valstybėje ir mokykloje taptų norma. Tokiu būdu būtų ne tik devaluojamas eksperto statusas, bet profanuojama ir eksperto misija.

Taip teigti leidžia akivaizdžiai nepalankių, ydingų požymių, kuriuos sugeneravo VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra, visuma: a) minimalistiniai reikalavimai ekspertų kvalifikacijai ir kompetencijai; b) ekspertų personalinės sudėties neviešinimas iki tyrimo; c) vengimas, kilus abejonėms, visuomenei pateikti informaciją apie ekspertų kompetenciją (ko gero, VŠĮ Europos socialinio fondo agentūra gėdijasi savo ekspertų kvalifikacijos ir kompetencijos); d) ekspertų įdarbinimas VŠĮ Europos socialinio fondo agentūroje be viešo konkurso (tiesiog padarius vidinę personalo atranką ir perstumdžios pareigybes organizacijos viduje); e) ekspertų atranka ir įdarbinimas vienasmeniu VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros vadovo sprendimu;

7) Prieš keliolika metų Lietuvoje vienas universitetas pasiūlė lyderystės bakalauro studijų programą, kurią baigę asmenys įgydavo lyderystės (lyderio) profesiją. Tad VŠĮ Europos socialinio fondo agentūros veiklos rodo, kad paklausi galėtų būti ir eksperto bakalauro studijų programa, kurią baigę asmenys įgytų eksperto (švietimo, teisingumo ir pan.) profesiją. Lietuvos mokslo ir studijų institucijos galėtų atkreipti dėmesį į rinkos poreikius, kuomet takoskyra tarp formaliai diplomuoto specialisto ir eksperto praktiškai nyksta. Juo labiau, kai netiesiogiai tokiam modeliui neprieštarauja šio tyrimo metu į diskusiją įtraukta ir LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija.

PRIEDŲ SĄRAŠAS

- 1) LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos 2023-06-19 raštas Nr.SR-2371;
- 2) Vši Europos socialinio fondo agentūros 2023-05-26 raštas Nr.SB-2023-467;
- 3) Lietuvos administracinių ginčų komisijos 2023-07-10 sprendimas Nr.21RE-480 (AG-388/03-2023);
- 4) LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos 2023-05-16 raštas Nr.SR-1906;
- 5) Vši Europos socialinio fondo agentūros 2023-08-04 raštas Nr.SB-2023-711;
- 6) LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos 2023-08-24 raštas Nr.SR-3142;
- 7) Vši Europos socialinio fondo agentūros 2023-08-23 raštas Nr.SB-2023-757;
- 8) LR Vidaus reikalų ministerijos 2023-08-23 raštas Nr.1D-4235;
- 9) Vši Europos socialinio fondo agentūros 2023-07-21 raštas Nr.SB-2023-681;
- 10) Vši Europos socialinio fondo agentūros 2023-07-24 raštas Nr.SB-2023-691;
- 11) Lietuvos administracinių ginčų komisijos 2023-08-03 sprendimas Nr.21RE-(AG-476/05-2023);
- 12) Vši Europos socialinio fondo agentūros 2023-07-27 raštas Nr.SB-2023-695;
- 13) Informatikos ir ryšių departamento prie LR Vidaus reikalų ministerijos 2023-06-22 raštas Nr.9R-1290;
- 14) Nacionalinės švietimo agentūros 2023-05-22 raštas Nr.SD-1498(1.6 E);
- 15) LR Kultūros ministerijos 2023-04-27 raštas Nr.S2-860.